

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Факультет педагогіки та психології
Кафедра психології та соціальних наук**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ .Кузнецова О.А

27 серпня 2020 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ ТА ІНСТИТУТИ В КРАЇНАХ ЧОРНОМОРСЬКОГО
РЕГІОНУ**

Ступінь доктора філософії

Галузь знань 05 Соціально-поведінкові науки

Спеціальність 052 Політологія

Освітньо-наукова програма Політологія

2020-2021 навчальний рік

Розробник: Ярошенко Віра Миколаївна доцент кафедри психології та соціальних наук, кандидат політичних наук, доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології та соціальних наук

Протокол №1 від 26.08. 2020 р.

Завідувач кафедри (Савенкова І.І.)

26.08. 2020 р.

Програму погоджено з гарантом ОП (назва) _____ (за потреби)

АНОТАЦІЯ

Програма вивчення варіативної навчальної дисципліни «Політичні процеси та інститути в країнах Чорноморського регіону» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії спеціальності 052 Політологія. Визначена актуальність та доцільність навчального курсу. В умовах глобалізаційних впливів на міждержавні відносини звичні методи управління політичними процесами все частіше не стають успішними. Суспільство відкриває для себе нові можливості самоорганізації. В умовах нової реальності від впливу пандемії коронавірусу у міждержавних відносинах відбувається істотне посилення уваги до вивчення особливостей політичних процесів та інститутів сусідніх країн. Вказано на предмет вивчення навчальної дисципліни : особливості політичних процесів та інститутів в країнах Чорноморського регіону. Вся програма логічно структурована. Вказана мета та завдання навчальної дисципліни. У програмі зазначені програмні результати навчання та наводиться перелік загальнопредметних і фахових компетентностей. Вказаний перелік літературних джерел.

Ключові слова : політичні процеси та інститути в країнах Чорноморського регіону, політичні процеси, виборчі процеси, виборчі системи, Е-демократія

ANNOTATION

The program of studying the normative educational discipline "Political processes and institutions in the regions of the Chornomorsk region" is made according to the educational-professional program of preparation of bachelors of a specialty 052 Political science according to the educational-professional program. The relevance and expediency of the training course are determined. In the minds of globalization injections into interdepartmental methods of managing political processes, all of them are often not successful. Suspense of self-organizing new possibilities for oneself. In the minds of the new reality in the face of the coronavirus pandemic, the intergovernmental people see more respect for the development of the peculiarities of political processes and institutes in the continent. Indicated on the subject of education of primary discipline: special features of political processes and institutions in the regions of the Chornomorsk region.

The whole program is logically structured. The purpose and tasks of the discipline are indicated. The program indicates the program learning outcomes and provides a list of general subject and professional competencies. The list of literary sources is specified.

Keywords: political processes and institutions in the regions of the Chornomorsk region, political processes, political regime, media sphere, E-democracy

1. Опис навчальної дисципліни
Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Варіативна	
	Спеціальність 052 Політологія		
Індивідуальне науково-дослідне завдання проект, наукова стаття	Спеціальність (наукове спрямування): Політологія	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин 90		2020	2021
	Семестр		
	3	6	
	Лекції		
	10	10	
	Практичні, семінарські		
	20	20	
	Лабораторні		
	-	-	
	Самостійна робота		
	60	60	
	Вид контролю: залік		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента-12 http://moodle.mdu.edu.ua/my/	Ступінь Доктор філософії		

Мова викладання -українська

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 150 год.: 30 год. 33%. аудиторні заняття, 67 % самостійна робота

1. Мета та завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

1. 1. Мета: поглиблення знань сутнісних характеристик політичних процесів та інститутів в країнах Чорноморського регіону, обумовлених умовами сучасних глобалізаційних, національних та регіональних викликів, соціальних ризиків на макро- і мікрорівні, забезпеченням організації і управління політичною сферою.

1. 2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- розкриття проблематики та наукового інструментарію виміру політичних процесів та інститутів в країнах Чорноморського регіону, показу різнобічного впливу на важливі аспекти політичних явищ;

- ознайомлення аспірантів із основними характеристиками політичних процесів та інститутів в країнах Чорноморського регіону;

- ознайомлення аспірантів з дослідженнями політичних процесів та інститутів в країнах Чорноморського регіону та їх вплив на співробітництво з Україною та сучасним світом;

- сприяння креативному пізнанню аспірантами власної ролі у процесі виміру політичних процесів та інститутів в країнах Чорноморського регіону та входженні у професійне середовище;

- забезпечення аспірантів методами дослідження механізмів виміру політичних процесів та інститутів в країнах Чорноморського регіону;

- формування у аспірантів готовності до застосування на практиці інструментального виміру політичних процесів та інститутів в країнах Чорноморського регіону;

Програмні результати навчання:

ПРН-1. Опанувати універсальними навичками дослідника, зокрема застосування сучасних інформаційних технологій, розробки, організації та управління науковими проектами та/або науковими дослідженнями, презентації їх результатів у професійному середовищі через сучасні форми наукової комунікації (академічні наукові публікації, семінари, конференції), в засобах масової інформації та в публічній сфері у національному та міжнародному контексті.

ПРН-2. Використовувати державну та іноземну мову як усно, так і письмово на рівні, достатньому для ефективної професійної комунікації, розуміння іншомовних наукових текстів та підготовки фахових публікацій в Україні і провідних наукових виданнях світу.

ПРН-3. Мати системний науковий світогляд та філософсько-культурний кругозір, який включає розвинене критичне мислення, професійну етику та академічну добросовісність, повагу різноманітності та мультикультурності.

ПРН-4. Комплексно розуміти природу та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.

ПРН-5. Знати на поглибленому рівні нормативну та позитивну політичну теорію, політичний аналіз, порівняльну та прикладну політологію та володіти категорійно-понятійним та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки.

ПРН-6. Комплексно розуміти принципи функціонування та закономірності розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

ПРН-8. Комплексно розуміти особливості реалізації влади у різних політичних системах та використовувати сучасні політологічні теорії, концепти та методи аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівнях.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспірант оволодіває такими компетентностями:

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспірант оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-1. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК-2. Здатність фахово спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово у процесі наукової комунікації та досліджень.

ЗК-3. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК-4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК-8. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК-9. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК-10. Здатність розробляти та управляти проектами.

II. Фахові:

ФК-1. Комплексне розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.

ФК-2. Поглиблене знання нормативної та позитивної політичної теорії, політичного аналізу, порівняльної та прикладної політології та володіння категорійно-та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки.

ФК-3. Комплексне розуміння принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

ФК-4. Комплексне застосування широкого спектру політологічних понять, теорій і методів до аналізу владно- політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту.

ФК-5. Комплексне розуміння особливостей реалізації влади у різних політичних системах та застосування широкого спектру політологічних теорій, концептів і методів для аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.

ФК-6. Здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати комплексні політологічні дослідження з використанням широкого кола прикладних методів, технологій та інструментарію аналізу.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Кредит 1. Теоретико-методологічні дослідження регіонального співробітництва та взаємовідносин прикордонних територій країн Чорноморського регіону.

Тема 1. Дослідження загальних науково-методологічних проблем організації міжрегіональних взаємин.

Тема 2. Загальний аналіз організаційної структури та діяльності єврорегіонів

Тема 3. Чинники сприяння Міжнародному співробітництву в Чорноморському регіоні

Кредит 2. Історія Міжнародного співробітництва в Чорноморському регіоні.

Тема 4. Організація чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС).

Тема 5. Партнери ОЧЕС за угодами або меморандумами.

Тема 6. Галузеві партнери по діалогу з ОЧЕС.

Тема 7. Геополітична ситуація в Чорноморському регіоні. «Порубіжжя» геополітичної ситуації в Чорноморському регіоні.

Тема 8. БЛЕКСИФОР — багатонаціональна військово_морська група оперативної взаємодії.

Тема 9. Загрози «чорноморської» політики Кремля.

Тема 10. Особливості політичних процесів і інститутів країн Чорноморського регіону. Азербайджан та Вірменія. Особливості політичних процесів.

Болгарія. Особливості політичних процесів.

Тема 11. Грузія. Особливості політичних процесів. Молдова. Особливості політичних процесів.

Тема 12. Румунія. Особливості політичних процесів. Туреччина. Особливості політичних процесів.

Кредит 3. Роль і місце України в міжнародній співпраці з країнами Чорноморського регіону.

Тема 13. Співпраця України у міжнародній і міжрегіональній формах співпраці в межах Чорноморського регіону.

Тема 14. Роль ОЧЕС у формуванні обсягів іноземного інвестування в Україні.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Теоретико-методологічні дослідження регіонального співро-

бітництва та взаємовідносин прикордонних територій країн Чорноморського регіону.

Тема 1. Дослідження загальних науково-методологічних проблем організації міжрегіональних взаємин. Відображення світового досвіду функціонування єврорегіонів і регіонального співробітництва та взаємовідносин прикордонних територій у наукових працях вітчизняних вчених П. Беленького, М. Долішнього, А. Єпіфанова, П. Луцишина, Н. Луцишиної, Ю. Макогона, Н. Мікули, Р. Палагусинець, В. Пили, О. Чмир.

Тема 2. Загальний аналіз організаційної структури та діяльності єврорегіонів Наукові праці експертів З. Бройде, С. Гакманом, Є. Кіш, М. Лендбел.

Тема 3 Чинники сприяння Міжнародному співробітництву в Чорноморському регіоні. Економічні проекти, досягнення регіональної безпеки і стабільності - головні пріоритети і стимули для розвитку регіональної співпраці. Комплекс передумов і ключових чинників регіональної інтеграції - географічна, історична, природно ресурсна спільність регіону, наявність загальних потреб у гарантуванні міжнародної безпеки, політичній стабільності регіону, розв'язанні екологічних і соціальних проблем.

Кредит 2. Історія Міжнародного співробітництва в Чорноморському регіоні.

Тема 4. Організація чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС). Перше велике інтеграційне об'єднання в Чорноморському регіоні принципово різних економічних і політичних моделей 12 країн: Азербайджан, Албанія, Болгарія, Вірменія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Сербія (з квітня 2004 року), Туреччина та Україна. Стамбульська декларація, Статут ОЧЕС, Ділова рада (1992 р.), Парламентська Асамблея (1993 р.), Чорноморський банк торгівлі та розвитку (1998 р.), Міжнародний центр чорноморських досліджень (1998 р.). Структура: Рада міністрів закордонних справ держав-членів, Комітет старших посадових осіб. Допоміжні органи, Фонди і проектні механізми ОЧЕС. Секретарське забезпечення діяльності.

Тема 5. Партнери ОЧЕС за угодами або меморандумами. Організація ООН з промислового розвитку, Економічна комісія ООН для Європи, Організація ООН з навколишнього середовища, Альянс Цивілізацій ООН, Дунайська комісія, Виконавчий секретаріат Центральноєвропейської

ініціативи, Всесвітня туристична організація, Організація економічного розвитку Д-8, Постійний міжнародний секретаріат Ради держав Балтійського моря, Міжнародна організація з міграції, Міжнародний союз автомобільного транспорту, Міжнародна федерація доріг, Секретаріат Союзу Середземномор'я та Міжнародний союз залізниць. Спостерігачі в ОЧЕС: Австрія, Білорусь, Єгипет, Ізраїль, Італія, Німеччина, Польща, Словаччина, США, Туніс, Угорщина, Франція, Хорватія, Чехія, Європейська комісія, Секретаріат Енергетичної Хартії, Чорноморська комісія та Міжнародний чорноморський клуб.

Тема 6. Галузеві партнери по діалогу з ОЧЕС. Республіка Корея, Словенія, Чорногорія, Японія, Дунайська Комісія, Всесвітня туристична організація, Асоціація портів Чорного та Азовського морів, Асоціація суднобудівельників та судноремонтників Чорноморського регіону, Міжнародна асоціація судновласників Чорноморського регіону, Союз асоціацій автомобільного транспорту регіону ЧЕС, Мережа університетів Чорноморського регіону, Чорноморський форум регулюючих органів з питань мовлення, Конференція віддалених морських регіонів Європи та Міжнародна мережа малих та середніх підприємств.

Тема 7. «Порубіжжя» геополітичної ситуації в Чорноморському регіоні. Відмінна риса геополітичної ситуації в Чорноморському регіоні: «порубіжжя» - нестабільність, породжена конкурентною боротьбою, що розгортається за лідерство. Приєднання до традиційних акторів позарегіональних гравці: США, НАТО, Євросоюз, Китай, Іран і ін. Намагання зовнішніх акторів запровадити в регіоні свої політичні та економічні моделі розвитку. Проблема і пріоритетне завдання створення цілісної, прорахованої на тривалуперспективу політики співпраці між державами регіону при конкуренції за вплив з багатьма позарегіональними державами та іншими центрами сили, які діють тут дедалі активніше і мають в регіоні чіткі цілі.

Тема 8. БЛЕКСИФОР — багатонаціональна військово_морська група оперативної взаємодії. БЛЕКСИФОР — багатонаціональна військово_морська група оперативної взаємодії - єдине у світі постійне з'єднання кораблів, що діє, сформованим за територіальною ознакою, у з'єднанні - по одному бойовому кораблю від кожної країни. Основні завдання групи — боротьба з тероризмом, пошук і порятунок тих, хто зазнав лиха, гуманітарні і протимінні операції, дії із захисту навколишнього середовища.

Тема 9. Загрози «чорноморської» політики Кремля. Домінування в Чорноморському регіоні Росії, регіонального лідера — регіон має стратегічне значення: плацдарм для зміцнення позицій на Балканах, у Середземному морі, на Близькому Сході, у Північній Африці з одночасним

обмеженням західного впливу; перехрестя торговельних шляхів й енергетичних потоків з Азії до Європи; джерело природних ресурсів (зокрема, біологічних, газу, нафти).). Агресивна політика Кремля загострює проблеми сепаратизму, унеможливорює важливі заходи колективної безпеки, ускладнює врегулювання збройних і заморожених конфліктів тощо.

Тема 10. Азербайджан та Вірменія. Особливості політичних процесів: загострення нагірно-карабахського конфлікту, відсутність європейської та євроатлантичної інтеграції серед пріоритетів політики, що позначилось на можливостях активізації співробітництва у рамках Східного партнерства, а також на безпековому співробітництві, оформлення тісного союзу між Вірменією та Російською Федерацією.

Болгарія. Особливості політичних процесів: Болгарія демонструє більшу зацікавленість у регіоні Балкан, ніж у регіоні Чорного моря, формально розділяючи загальну позицію ЄС, послідовно виступає за зняття санкцій з РФ та «більший прагматизм» у відносинах з Москвою. Причина у традиційних зв'язках та історичній та контролі до 25% болгарської економіки.

Тема 11. Грузія. Особливості політичних процесів: Грузія: чітко визначений курс на членство в НАТО, підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, наближення до НАТО та ЄС.

Молдова. Особливості політичних процесів: проблема врегулювання придністровського конфлікту на основі територіальної цілісності Республіки Молдова, демілітаризації та демократизації Придністровського регіону, забезпечення основних прав та свобод людини.

Тема 12. Румунія. Особливості політичних процесів

З трьох чорноморських держав-членів НАТО Румунія - найпослідовніший прихильник зростання присутності Північноатлантичного Альянсу в регіоні, перша країна ЄС, яка ратифікувала Угоду про Асоціацію, а також головна країна у реалізації Трестового фонду НАТО для України щодо питань кібербезпеки.

Туреччина. Особливості політичних процесів Туреччина – власні напрацювання чорноморської політики, використання геополітичного становища та зростаючу економічну потужність, переваги шляхом створення стабільної економічної інтеграційної структури (ОЧЕС) та більш потужну геополітичну роль. Зацікавленість в російському газопостачанні - система мотивацій Туреччини у налагодженні і зміцненні відносин з РФ, що має наслідком її стриманість у засудженні і протидії російській агресії.

Кредит 3. Роль і місце України в міжнародній співпраці з країнами Чорноморського регіону.

Тема 13. Співпраця України у міжнародній і міжрегіональній формах співпраці в межах Чорноморського регіону.

2008 р. створено єврорегіон "Чорне море" прикордонними територіями цих країн, у складі якого з боку України - Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька, Донецька області, Автономна Республіка Крим, а також місто Севастополь. Основні цілі єврорегіону : захист спільних інтересів членів та підготовка спільної стратегії розвитку; обмін досвідом та ноу-хау; підготовка спільних програм та стратегій розвитку, також реалізація дій, спрямованих на їхню імплементацію; розвиток соціальної та економічної діяльності, повага до навколишнього середовища.

Тема 14. Роль ОЧЕС у формуванні обсягів іноземного інвестування в Україні. Реалізація напрямків: демократична стабільність; захист навколишнього середовища, рибальства, захист екології Чорного моря та річок басейну від виливів нафти, забруднень; розвиток інфраструктури; інвестування сфери поновлювальної енергетики; моніторинг ризиків морського транспорту та прибережних зон; керування потоками міграції; підтримка ініціатив у галузі туризму; багатосторонні програми в галузях культури, науки, освіти, охорони здоров'я, спорту, справ молоді. Вирішальне значення для України - створення зони вільної торгівлі.

4. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

№ з/п	Теми навчального курсу	Всього годин	Лекції	Сем/ практ	Лаб. Робота	Сам. РС	Інд. РС
Кредит 1. Теоретико-методологічні дослідження регіонального співробітництва та взаємовідносин прикордонних територій країн Чорноморського регіону.							
1	Тема 1. Дослідження загальних науково-методологічних проблем організації міжрегіональних взаємин.						
2	Тема 2. Загальний аналіз організаційної структури та діяльності єврорегіонів	2	2				

3	Тема 3 Чинники сприяння Міжнародному співробітництву в Чорноморському регіоні	10					10	
	Усього:							
Кредит 2. Історія Міжнародного співробітництва в Чорноморському регіоні.								
4	Тема4. Організація чорноморського економічного співробітництва(ОЧЕС).	12			2		10	
5	Тема 5. Партнери ОЧЕС за угодами або меморандумами.	12			2		10	
6	Тема4. Тема 6. Галузеві партнери по діалогу з ОЧЕС.	12			2		10	
	Усього							
7	Тема 7. «Порубіжжя» геополітичної ситуації в Чорноморському регіоні.	14		2	2		10	
8	Тема 8. БЛЕКСИФОР — багатонаціональна військово_морська група оперативної взаємодії.	12			2		10	
9	Тема 9. Загрози «чорноморської» політики Кремля.	12			2		10	
	Тема 10. Азербайджан та 10.Вірменія. Особливості політичних процесів.	12			2		10	
	Болгарія. Особливості політичних процесів.							

Тема 11. Гурія. Особливості 11. процесів. Особливості процесів.	11. Гурія. політичних Молдова. політичних процесів.	12			2		10	
Тема 12. Румунія. Особливості 12. процесів. Туреччина. Особливості процесів.	12. Румунія. політичних Туреччина. політичних процесів.	12			2		10	
Кредит 3. Роль і місце України в міжнародній співпраці з країнами Чорноморського регіону.								
13. Тема 13. Співпраця України у міжнародній і міжрегіональній		14		2	2		10	
Формах співпраці в межах Чорноморського регіону.								
14. Тема 14. Роль ОЧЕС у формуванні іноземного інвестування в Україні.	14. Роль ОЧЕС у обсягів в	14		2	2		10	
Усього:		90		10	20		60	

5. Теми лекційних занять

Денна форма навчання

№ п/п	Теми навчального курсу	Кількість годин
Кредит 1. Теоретико-методологічні дослідження регіонального співробітництва та взаємовідносин прикордонних територій країн Чорноморського регіону.		
1	Тема 1. Дослідження загальних науково-методологічних проблем організації міжрегіональних взаємин.	
2	Тема 2. Загальний аналіз організаційної структури та діяльності євро регіонів	2
3	Тема 3 Чинники сприяння Міжнародному співробітництву в Чорноморському регіоні	

Кредит 2. Історія Міжнародного співробітництва в Чорноморському регіоні.		
4	Тема4. Організація чорноморського економічного співробітництва(ОЧЕС).	
5	Тема 5. Партнери ОЧЕС за угодами або меморандумами.	
6	Тема 6. Галузеві партнери по діалогу з ОЧЕС.	
7	Тема 7. «Порубіжжя» геополітичної ситуації в Чорноморському регіоні.	2
8	Тема 8. БЛЕКСИФОР — багатонаціональна військово_морська група оперативної взаємодії.	
9	Тема 9. Загрози «чорноморської» політики Кремля.	
10	Тема 10. Азербайджан та Вірменія. Особливості політичних процесів.	
	Болгарія. Особливості політичних процесів.	
11	Тема 11.Грузія. Особливості політичних процесів. Молдова. Особливості політичних процесів.	
12	Тема12.Румунія. Особливості політичних процесів.Туреччина. Особливості політичних процесів .	
	Кредит 3. Роль і місце України в міжнародній співпраці з країнами Чорноморського регіону.	
13	Тема 13. Співпраця України у міжнародній і міжрегіональній	2
	Формах співпраці в межах Чорноморського регіону.	2
14	Тема14. Роль ОЧЕС у формуванні обсягів іноземногоінвестування в Україні.	2
	Усього:	10

5. Теми практичних занять
Денна форма навчання

№ п/п	Теми навчального курсу	Кількість годин

Кредит 1. Теоретико-методологічні дослідження регіонального співробітництва та взаємовідносин прикордонних територій країн Чорноморського регіону.

1	Тема 1. Дослідження загальних науково-методологічних проблем організації міжрегіональних взаємин.	
2	Тема 2. Загальний аналіз організаційної структури та діяльності єврорегіонів	
3	Тема 3 Чинники сприяння Міжнародному співробітництву в Чорноморському регіоні	

Кредит 2. Історія Міжнародного співробітництва в Чорноморському регіоні.

4	Тема 4. Організація чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС).	2
5	Тема 5. Партнери ОЧЕС за угодами або меморандумами.	2
6	Тема 6. Галузеві партнери по діалогу з ОЧЕС.	
7	Тема 7. «Порубіжжя» геополітичної ситуації в Чорноморському регіоні.	2
8	Тема 8. БЛЕКСИФОР — багатонаціональна військово_морська група оперативної взаємодії.	2
9	Тема 9. Загрози «чорноморської» політики Кремля.	2
10	Тема 10. Азербайджан та Вірменія. Особливості політичних процесів.	2
	Болгарія. Особливості політичних процесів.	
11	Тема 11. Грузія. Особливості політичних процесів. Молдова. Особливості політичних процесів.	2
12	Тема 12. Румунія. Особливості політичних процесів. Туреччина. Особливості політичних процесів.	2
	Кредит 3 Роль і місце України в міжнародній співпраці з країнами Чорноморського регіону. Кредит 3. Роль і місце України в міжнародній співпраці з країнами Чорноморського регіону.	
13	Тема 13. Співпраця України у міжнародній і міжрегіональній	2

	Формах співпраці в межах Чорноморського регіону.	2
14	Тема 14. Роль ОЧЕС у формуванні обсягів іноземного інвестування в Україні.	2
	Усього:	20

6.Лабораторні робота
7.Самостійна робота
Денна форма навчання

№ п/п	Теми навчального курсу	Кількість годин
Кредит 1. Теоретико-методологічні дослідження регіонального співробітництва та взаємовідносин прикордонних територій країн Чорноморського регіону.		
1	Тема 1. Дослідження загальних науково-методологічних проблем організації міжрегіональних взаємин.	
2	Тема 2. Загальний аналіз організаційної структури та діяльності євро регіонів	
3	Тема 3. Чинники сприяння Міжнародному співробітництву в Чорноморському регіоні	10
Кредит 2. Історія Міжнародного співробітництва в Чорноморському регіоні.		
4	Тема 4. Організація чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС).	10
5	Тема 5. Партнери ОЧЕС за угодами або меморандумами.	10
6	Тема 6. Галузеві партнери по діалогу з ОЧЕС.	10
7	Тема 7. «Порубіжжя» геополітичної ситуації в Чорноморському регіоні.	10
8	Тема 8. БЛЕКСИФОР — багатонаціональна військово_морська	10

	група оперативної взаємодії.	
9	Тема 9. Загрози «чорноморської» політики Кремля.	10
10	Тема 10. Азербайджан та Вірменія. Особливості політичних процесів. Болгарія. Особливості політичних процесів.	10
11	Тема 11. Грузія. Особливості політичних процесів. Молдова. Особливості політичних процесів.	10
12	Тема 12. Румунія. Особливості політичних процесів. Туреччина. Особливості політичних процесів.	10
	Кредит 3. Роль і місце України в міжнародній співпраці з країнами Чорноморського регіону.	
13	Тема 13. Співпраця України у міжнародній і міжрегіональній Формах співпраці в межах Чорноморського регіону.	10
14	Тема 14. Роль ОЧЕС у формуванні обсягів іноземного інвестування в Україні.	10
	Усього:	60

8. Індивідуальне науково-дослідне завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання складається з двох напрямів :

I – підготовка та захист науково дослідного дослідження

II – підготовка творчого проекту («Особливості функціонування політичних процесів і інститутів в країнах Чорноморського регіону: перспектива співпраці з Україною») Підготовка та захист науково-дослідної роботи.

Основне завдання цього виду діяльності – з ясувати рівень знань, умінь, навичок дослідницької діяльності, готовності до аналізу та прогнозування моделі міжнародної співпраці України із сусідніми країнами у межах спільних проектів.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- 1) обсяг від 20 до 25 аркушів;
- 2) використання не менше ніж 5 джерел інформації (окрім підручників);
- 3) наявність посилань на цитування, таблиці, статистичні та соціальні матеріали;
- 4) наявність дослідницької складової;
- 5) підсумок, висловлювання власної думки.

6. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань аспірантів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано

B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок аспірантів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння й засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння аспірантом програмового матеріалу кредитів

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Аспіранту виставляється відмінно

Аспіранту виставляється дуже добре,

Аспіранту виставляється добре,

Аспіранту у виставляється достатньо,

Аспіранту виставляється задовільно,

Кількість балів у кінці семестру повинна складати від 190 до 300 балів (за 3кредитів), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують аспіранти за 5 крд.

Поточне оцінювання та самостійна робота										КР	Накопичувальні бали/сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6,T7	T7,T8	T9	T10	T11, T12	100	300/100
30	30	30	30	30	30	20 30	20	10	10 10		

*Примітка. Коефіцієнт для заліку – 0,7. Залік оцінюється в 30 б.

9. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема науково-дослідне дослідження), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

10. Методи навчання

Усний виклад матеріалу: наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, підготовка доповідей та виспутів з доповідями на семінарах, участь у ділових іграх, тренінгах, дискусіях; ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки та ін.).

11. Рекомендована література

Базова:

1. Cross-Border Cooperation: Strategy Paper 2007-2013 [Електронний ресурс] / European Neighbourhood & Partnership Instrument. — Режим доступу: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/upload/scoreboard.pdf>. — Назва з екрану.
2. IMD WORLD COMPETITIVENESS YEARBOOK 2012 [Електронний ресурс] / WORLD COMPETITIVENESS CENTER. — Режим доступу: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/upload/scoreboard.pdf>. — Назва з екрану.
3. Index Of Economic Freedom 2011 [Електронний ресурс] / The Heritage Foundation. — Режим доступу: http://www.heritage.org/Index/PDF/2011/Index-2011_highlights.pdf. — Назва з екрану.
4. Index Of Economic Freedom 2012 [Електронний ресурс] / The Heritage Foundation. — Режим доступу: http://www.heritage.org/Index/PDF/2012/Index2012_highlights.pdf. — Назва з екрану.
5. The Global Competitiveness Report 2010-2011 [Електронний ресурс] / World Economic Forum. — Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf. — Назва з екрану.
6. The Global Competitiveness Report 2011—2012 [Електронний ресурс] / World Economic Forum. — Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2011-12.pdf. — Назва з екрану.
7. Крим, Україна, Чорноморський регіон: безпека і розвиток [Електронний ресурс] / Центр Розумкова. — Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD122_ukr_1.pdf. — Назва з екрану.
8. Макогон Ю. В. Состояние и возможности развития торгового флота Украины в зоне Черноморского экономического сотрудничества / Ю. В. Макогон // Проблемы и перспективы сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. — 2011. — № 2. — С. 440—454.
9. Палагусинець Р.В. Аналіз взаємовідносин країн-ленів ЧЕС в контексті збереження енергетичної безпеки / Р. В. Палагусинець. // Проблемы и перспективы сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. — 2011. — № 2. — С. 576—586.
10. Статистичний збірник "Інвестиції зовнішньоеко-економічної діяльності" [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2012/05_2012/zb_izv_2011.zip. — Назва з екрану. References:
  1. IMD World Competitiveness Center (2013), "Cross-Border Cooperation: Strategy Paper 2007-2013",
  - 8 Dimitrov Plamen. Bulgarian Geopolitical Society. Wider Black Sea and the New Frontiers of European Geopolitical Space // www.aiprg.net/UserFiles/File/black_sea_conf_papers/Plamen_Dimitrov_paper.pdf
  - 9 Бжезинский Збигнев. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы / Пер. с англ. О. Уральская. — Москва: Международные отношения, 2003. — С. 149.
  - 10 Тассинарі Фабріціо. Синергія чорноморської регіональної кооперації // www.harvard_bssp.org/bssp_rus/publications/225

11 Средземноморье — Черноморье — Каспий: между Большой Европой и Большим Ближним Востоком / Гусейнов В.А., Делягин М.Г., Языкова А.А. и др. — М: Издательский дом «Граница», 2006. — С. 41.

12 Воротнюк М.О. Конфлікти в Чорноморському регіоні: деякі аспекти теоретичного аналізу // <http://www.jamestown.org/images/doc/KonstRon.doc>; Mial H., Ramsbotham O., Woodhouse T. Contemporary Conflict Resolution: the Prevention...

13 www.harvard_bssp.org/bssp_rus/publications/225

Інформаційні ресурси: Офіційні сайти органів державної влади в Україні www.president.gov.ua www.rada.gov.ua www.kmu.gov.ua <http://civic.kmu.gov.ua/> <http://nc.gov.ua/> www.niss.gov.ua Офіційні сайти ЗМІ / Інтернет-ЗМІ www.inter.ua – Офіційний сайт телеканалу “Інтер” www.lplus1.tv – Офіційний сайт телеканалу “1+1” www.ltv.com.ua – Офіційний сайт Першого національного каналу (УТ-1) www.ictv.ua – Офіційний сайт телеканалу ICTV www.stb.ua – Офіційний сайт телеканалу СТБ www.vechniy.kharkov.ua – Офіційний сайт газети “Вечірній Харків” www.podrobnosti.ua – Офіційний сайт інтернет-видання “Подробности” www.korrespondent.net – Офіційний сайт української мережі новин “Кореспондент” www.for-ua.com – Офіційний сайт інтернет-газети “ForUm” www.tribuna.com.ua – Офіційний сайт інтернет-газети “Трибуна” www.context-ua.com – Агенство ділової інформації “Контекст” www.glavred.info – Незалежне аналітичне агенство “Главред” www.pravda.com.ua – сайт “Української правди” Інформаційні агентства www.unian.net – Офіційний сайт УНІАН www.interfax.com.ua – Офіційний сайт “Інтерфакс-Україна” www.ukranews.com – Офіційний сайт Українських новин www.news.ukrinform.com.ua – Офіційний сайт “Укрінформ” www.rian.ru // Офіційний сайт РІА “Новини” www.reuters.com // Офіційний сайт “Рейтерс” Освітні ресурси неурядових організацій з питань медіаправа та громадської думки <http://medialaw.kiev.ua/> <http://osvita.mediasapiens.ua/> <http://pravo-media.at.ua> <http://imi.org.ua/law> www.journ.univ.kiev.ua <http://www.coe.kiev.ua/> www.globalpr.org www.online-pr.com www.pr-dialog.com www.pronline.ru www.propr.com.ua www.reklamaster.kiev.ua <http://ehronika.com/> <http://www.khpg.org/>

Примітка. Перелік інформаційних ресурсів не є вичерпним – він містить як посилання на офіційні сайти органів влади в Україні, так і сайти міжнародних інституцій (Рада Європи, ОБСЄ), вітчизняних та зарубіжних аналітичних центрів, фондів, НДО, які займаються проблематикою політичної, масової комунікації, публік рілейшнз та політичної реклами, медіаправа та ЗМІ в Україні та за кордоном. При використанні матеріалів з цих джерел або інших джерел посилання на них є для студентів обов'язк